

DOI: 10.59560/18291155-2025.2-79

ԱՇՈՏ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ*Իրավաբանական գիտությունների
դոկտոր, պրոֆեսոր***ԼԻԼԻԹ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ***Երևանի քաղաքապետարանի աշխատակազմի
իրավաբանական վարչության ստորաբաժանումներում
և համայնքային ենթակայության
կազմակերպություններում իրավաբանական
աշխատանքների համակարգման բաժնի պետ,
Հայաստանի եվրոպական համալսարանի հայցորդ***ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՏԵՂԱԿԱՆ
ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ
ՓՈԽԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ****Ամփոփագիր**

Հոդվածում քննարկվում են պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխգործակցության սկզբունքները՝ սահմանադրական կարգավորումների համատեքստում:

Հետազոտության շրջանակներում ուսումնասիրության առարկա են դարձել պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխգործակցության սկզբունքների վերաբերյալ տեսական գրականության մեջ ներկայացված գիտական մոտեցումները, այդ մարմինների սահմանադրաիրավական բնույթի առանձնահատկությունները և կատարված իրավական հետազոտությունների հիման վրա վեր են հանվել այն սահմանադրական սկզբունքները, որոնք ընկած են պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխգործակցության հիմքում և սահմանում են, թե կոնկրետ ինչ վարքագծի մոդելի վրա պետք է կառուցված լինեն այդ մարմինների փոխհարաբերությունները:

Սույն հոդվածի նպատակը սահմանադրական կարգավորումների համատեքստում պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման

մարմինների փոխգործակցության հիմքում դրվող սկզբունքների վերհանումն է, դրանց առանձնացումը:

Հոդվածում քննարկվում են այնպիսի հարցեր, որոնք այս կամ այն չափով իրենց արտացոլումն են ստացել տարբեր հեղինակների աշխատություններում, սակայն, դրան զուգահեռ, հոդվածի շրջանակներում անդրադարձ է կատարվում այնպիսի հիմնահարցերի, որոնք առանձին համալիր գիտական քննարկման ու իրավական հետազոտության առարկա չեն հանդիսացել:

Կատարված իրավական վերլուծությունների հիման վրա պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխգործակցության հիմքում առանձնացվում է տեղական ինքնակառավարման սահմանադրաիրավական կայունության ապահովման սկզբունքը, որը պետք է ուղղված լինի այդ մարմինների փոխգործակցության ընթացքում պետական իշխանության մարմինների կողմից տեղական ինքնակառավարման սահմանադրաիրավական հիմքերը սահմանող նորմերում որևէ փոփոխությունների կատարման հնարավորության բացառմանը:

Հիմնաբառեր. պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմիններ, փոխգործակցություն, սկզբունքներ:

Ներածություն

Հանրային իշխանական հարաբերություններում պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինները միմյանց հետ գտնվում են որոշակի փոխհարաբերությունների մեջ: Այդ մարմինների գործունեության հիմքում ընկած ընդհանուր նպատակների, խնդիրների, ինչպես նաև սոցիալ-տնտեսական գործունեության ընդհանուր ոլորտների առկայությունն իրենց գործառույթների իրականացման ողջ գործընթացում որոշակի փոխգործակցություն է առաջացնում: Նման փոխգործակցությունը ենթադրում է նորմատիվ իրավական կարգավորում, դրսևորվում է կողմերի փոխգործակցության հիմնական ուղղությունների, ձևերի միջոցով և հիմնվում որոշակի սկզբունքների վրա:

Իրավագիտության մեջ «փոխգործակցություն» տերմինը հանդիպում է իշխանության որոշակի մարմինների միջև հարաբերությունների բնույթը, փոխադարձ համագործակցության մեջ նրանց լիազորությունների իրականացումը (վերահսկողական գործառույթներ, դատական ակտերի կատարում, տեղեկա-

տվության փոխանցում և այլն) սահմանելիս¹: Մասնագիտական գրականության մեջ այն սահմանվում է որպես իրավահարաբերության երկու կամ ավելի սուբյեկտների ակտիվ, համակարգված գործունեություն, որն արտահայտվում է որոշումների կայացման և գործողությունների կատարման մեջ, ուղղված է մեկ միասնական նպատակին հասնելուն² և բնորոշվում է հետևյալ հատկանիշներով՝ 1) իրավահարաբերության երկու կամ ավելի սուբյեկտների առկայություն, 2) իրավահարաբերության սուբյեկտների ակտիվ գործունեություն (որոշումների ընդունում կամ գործողությունների կատարում, որոնք ազդում են իրավահարաբերության մեկ այլ սուբյեկտի վրա), 3) իրավահարաբերության սուբյեկտների համակարգված գործունեություն (այնպիսի որոշումների ընդունում և գործողությունների կատարում, որոնք իրավահարաբերության այլ սուբյեկտներին հայտնի են օրենքի և այլ նորմատիվ իրավական ակտերի հիման վրա), 4) մեկ միասնական նպատակի առկայություն, որին ուղղված է իրավահարաբերության սուբյեկտների գործունեությունը³:

Ինչպես ցանկացած գործունեություն, այնպես էլ պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխգործակցությունը հիմնված է որոշակի սկզբունքների, գաղափարների վրա, որոնք սահմանում են, թե կոնկրետ ինչ մոդելի վրա պետք է կառուցված լինեն այդ մարմինների փոխհարաբերությունները և ինչ հիմնարար գաղափարներ, պահանջներ պետք է ընկած լինեն այդ հարաբերությունների իրավական կարգավորման հիմքում:

Մասնագիտական գրականության մեջ իրավունքի սկզբունքները բնորոշվում են որպես օբյեկտիվ օրինաչափություններն իրավաբանորեն արտացոլող հասարակական կյանքի հիմնական գաղափարներ ու ելակետային, ղեկավար դրույթներ, որոնք որոշում են իրավունքի ձևավորման, զարգացման ու գործողության (կիրառման) գործընթացը, դրա բովանդակության հիմնական

¹ Ст'у Информационно-аналитический отчет об исполнении решений КС РФ в 2022 году “Об исполнении решений Конституционного Суда Российской Федерации, принятых в ходе осуществления конституционного судопроизводства, в 2022 году” (подготовлен Секретариатом Конституционного Суда Российской Федерации в соответствии с пунктом 2 § 67 Регламента Конституционного Суда Российской Федерации) // СПС “Консультант Плюс”:

² Ст'у **Карташов В.Г.** Взаимодействие органов государственной власти субъекта Российской Федерации и органов местного самоуправления // Конституционное и муниципальное право, 2007, № 19, էջ 34:

³ Ст'у **Нуркин М.Г.** Теоретико-правовые основы взаимодействия государственных органов власти и органов власти местного самоуправления // Право и государство: теория и практика. 2009, № 8, էջ 26:

հարցերը, սոցիալական էությունը¹: Ավանդաբար, սահմանադրական իրավունքի գիտության մեջ որոշակի սահմանադրաիրավական երևույթի իրավական կարգավորման սկզբունքները սահմանվում են որպես դրա գործունեության և զարգացման առավել ընդհանուր օբյեկտիվորեն գոյություն ունեցող օրինաչափություններ²:

Ցանկացած հասարակական հարաբերություններում փոխգործակցության նպատակները, խնդիրները, սկզբունքները, ձևերն ու մեթոդները տարբերվում են՝ կախված փոխգործակցության սուբյեկտների իրավական բնույթից, ուստի, պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխգործակցության սկզբունքները դիտարկելիս անհրաժեշտ է դրանք սահմանել՝ հիմք ընդունելով այդ մարմինների իրավական բնույթի առանձնահատկությունները:

Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությունը և Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիան չեն տալիս պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխհարաբերությունների ընդհանուր նկարագիրը: Դրանցում հստակորեն չեն նկարագրվում պետական կառավարում-տեղական ինքնակառավարում փոխհարաբերությունների իրավական ասպեկտները: Այս առումով պատահական չէ տեսական գրականության մեջ առկա այն պնդումը, որ հաշվի առնելով ժամանակակից իրողությունները՝ Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիայի հիմնադիրները խուսափել են սահմանել պետական իշխանության մարմինների և տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխհարաբերությունների իրավական ասպեկտները³:

Սույն աշխատանքի նպատակը իրավական հետազոտության հիման վրա սահմանադրական կարգավորումների համատեքստում պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխգործակցության հիմքում դրվող սկզբունքների վերհանումն է, դրանց առանձնացումը: Հետազոտության նպատակին հասնելու համար հոդվածի առջև դրված են հետևյալ խնդիրները. ուսումնասիրության առարկա դարձնել պետական

¹ Տե՛ս Վաղարշյան Ա.Գ., Պետության և իրավունքի տեսություն-2: Դասախոսություն, Արթուր Վաղարշյան: Եր., ԵՊՀ, Հեղինակային հրատարակություն, 2011, էջ 45:

² Տե՛ս Ковачев Д.А. Конституционный принцип: его понятие, реальность и фиктивность / Д.А. Ковачев // Журнал российского права. 1997, № 9, էջ 71:

³ Տե՛ս Тимофеев Н.С. Реформа местного самоуправления - единство власти и демократизм. //Местное самоуправление в России. Сборник статей под общей редакцией д.э.н. В.Б. Зотова. – М., էջ 105:

իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխգործակցության սկզբունքների վերաբերյալ մասնագիտական գրականության մեջ ներկայացված գիտական մոտեցումները, այդ մարմինների սահմանադրաիրավական բնույթի առանձնահատկությունները և կատարված իրավական հետազոտությունների հիման վրա վեր հանել այն սահմանադրական սկզբունքները, որոնք պետք է ընկած լինեն այդ մարմինների փոխգործակցության հիմքում:

Պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխհարաբերությունների հիմքում ընկած են մի շարք սկզբունքներ, որոնք կարևոր նշանակություն ունեն այդ մարմինների միջև փոխադարձ ու համակարգված հարաբերությունների ձևավորման համար: Տարբեր տեսաբանների կողմից առանձնացվում են պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխգործակցության տարբեր սկզբունքներ, որոնցից ոմանք նման են, իսկ որոշները՝ տարբեր: Տարբեր են նաև առաջարկվող սկզբունքների դասակարգումներն ու այդ դասակարգման հիմքում դրվող չափանիշները:

Մասնագիտական գրականության մեջ պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների միջև փոխգործակցության հիմքում առանձնացվում են՝ ժողովրդաիշխանության¹, տեղական ինքնակառավարման ինքնուրույնության, օրինականության, պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավահավասարության², պետական և տեղական շահերի համադրման³, սուբսիդիարության սկզբունքները⁴ և այլ սկզբունքներ⁵:

¹ Տե՛ս **Ванеев О.Н., Спас М.А.** Город и самоуправление: вопросы теории. - Красноярск, 2003, էջ 69:

² Տե՛ս **Скрипкин Г.В.** Взаимодействие органов государственной власти и местного самоуправления. - М., 2011, էջ 60-62:

³ Տե՛ս **Селютина Е.Н.** Взаимоотношения органов государственной власти РФ и органов местного самоуправления: правовой и политический аспекты местного самоуправления. - Орел, 2003, էջ 125:

⁴ Տե՛ս **Маловкина Н.В.** Правовое регулирование взаимодействия органов государственной власти субъектов Российской Федерации и органов местного самоуправления. Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. - Белгород, 2013, էջ 8:

⁵ Տեսական գրականության մեջ պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխհարաբերությունների հիմքում առանձնացվում են նաև հետևյալ սկզբունքները՝ 1) նպատակների և խնդիրների միասնականությունը՝ մարդու և քաղաքացու իրավունքներն ու ազատություններն ապահովելու գործում, 2) տեղական ինքնակառավարման իրականացմանը և համակարգի զարգացմանը համակողմանի պետական աջակցությունը, 3) պետական գործերի և տեղական գործերի բաժանումը՝ պետական և տեղական ինքնակառավարման լիազորությունների

Հանրային իշխանական հարաբերություններում պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինները, կազմակերպչական և գործառության նշանակությամբ պայմանավորված, կապված են հասարակական հարաբերությունների վրա կառավարչական ազդեցության ընդհանուր սահմանադրական սկզբունքներով¹։ Ուստի, այդ մարմինների փոխհարաբերությունների նկարագրի կառուցման, դրանց փոխգործակցության հիմքում ընկած սկզբունքների վերհանման և առանձնացման համար առաջնային է պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխհարաբերությունները կարգավորող սահմանադրաիրավական նորմերի վերլուծությունը։

Հայաստանի Հանրապետությունը ինքնիշխան, ժողովրդավարական, սոցիալական, իրավական պետություն է (Սահմանադրության 1-ին հոդված)։ Որպես սահմանադրական ամրագրում ունեցող հիմնարար սկզբունք՝ ինքնիշխանությունն արտահայտում է պետական իշխանության ներքին գերակայությունն ու լիիշխանությունը և արտաքին անկախությունը։ Այս առումով անհրաժեշտ է կարևորել մասնագիտական գրականության մեջ առկա այն մոտեցումը, ըստ որի՝ «(...) պետության ինքնիշխանությունը

և տնօրինման առարկաների հստակ տարանջատման հենքով, 4) ինքնուրույնությունը և պատասխանատվությունը համայնքային նշանակության հանրային հարցերը լուծելիս, 5) համայնքի գործերին պետության և պետական իշխանության մարմինների միջամտության անթույլատրելիությունը, 6) համերաշխությունը, փոխգործակցությունը և համագործակցությունը, 7) տեղական ինքնակառավարման մարմինների համապարտությունը՝ պետական խնդիրներն ու պատվիրակված լիազորություններն իրականացնելիս, 8) փոխադարձ տեղեկացվածությունն ու հրապարակայնությունը, 9) հակասությունների և տարածայնությունների հանգուցալուծումը համաձայնեցման ընթացակարգերի կամ դատական կարգով, 10) փոխադարձ պատասխանատվությունը։ Առավել մանրամասն տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության մունիցիպալ իրավունք, ընդհանուր խմբագրությամբ **Գ. Դանիելյանի**, Երևանի պետ. համալս., Հայրապետ, 2015, էջ 361-362։ Այդ մարմինների միջև հարաբերություններում կարևորվում են նաև՝ 1) իրավասության և կազմակերպչական ինքնուրույնության երաշխավորումը, 2) սահմանադրությամբ և օրենքով սահմանված տեղական ինքնակառավարման գույքային և ֆինանսական առանձնացվածության հանգամանքը, 3) տեղական ինքնակառավարման մարմինների օրենքով սահմանված իրավասության և ֆինանսական ռեսուրսների համաչափության ապահովումը, 4) պետական իշխանության մարմինների կողմից տեղական ինքնակառավարման մարմիններին առանձին պետական լիազորություններով օժտելու և այդ լիազորությունների իրականացման նկատմամբ պետական վերահսկողության իրականացումը, 5) վարչատարածքային միավորների կայունության երաշխավորումը, 6) տեղական ինքնակառավարման դատական պաշտպանության երաշխավորումը և այլն։ Առավել մանրամասն տե՛ս **Մարգարյան Տ.Կ.**, Տեղական ինքնակառավարման սահմանադրականացման հիմնահարցերը Հայաստանի Հանրապետությունում, Եր., «Գիտություն», 2016, էջ 37-38։

¹ Տե՛ս **Бондарь Н.С.** Местное самоуправление и конституционное правосудие: конституционализация муниципальной демократии в России. - М.: Норма, 2008, էջ 215։

հանդիսանում է այն սկզբունքը, որը կանխորոշում է սահմանադրաիրավական ողջ համակարգն ու դրա պետական կարգավորման սկզբունքների բովանդակությունը»¹:

Սահմանադրական կարգավորումների վերլուծությունից բխում է պետական իշխանության ինքնիշխան բնույթի ածանցյալ լինելը ժողովրդի ինքնիշխանությունից: Պետական իշխանության ածանցյալ բնույթի մասին դրույթն իր սահմանադրական ամրագրումն է ստացել Սահմանադրության 2-րդ հոդվածում, որը հռչակում է, որ ժողովուրդն իր իշխանությունն իրականացնում է ազատ ընտրությունների, հանրաքվեների, ինչպես նաև Սահմանադրությամբ նախատեսված պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց միջոցով:

Նման ձևակերպումը հստակ սահմանազատում է իշխանության իրականացման գործառնական և ինստիտուցիոնալ տարբեր համակարգերը՝ թե՛ պետական իշխանությունը, և թե՛ տեղական ինքնակառավարումը դիտելով որպես ժողովրդի իշխանության իրականացման անմիջական ձևեր և սահմանում դրանց՝ ժողովրդի իշխանությունից ածանցյալ բնույթը:

Տեղական ինքնակառավարումը ամրագրելով որպես սահմանադրական կարգի հիմունքներից մեկը՝ Սահմանադրությունը, միաժամանակ, դրանով իսկ երաշխավորում է տեղական ինքնակառավարման մարմինների կազմակերպական առանձնացումը հասարակության և պետության կառավարման համակարգում (Սահմանադրության 9-րդ հոդված):

Միաժամանակ, Սահմանադիրը, ճանաչելով և երաշխավորելով տեղական ինքնակառավարումը՝ որպես ժողովրդավարության էական հիմքերից մեկը, հաստատում է պետական գործերի և տեղական գործերի բաժանումը՝ պետական և տեղական ինքնակառավարման լիազորությունների և տնօրինման առարկաների հստակ տարանջատման հենքով և նախանշում, որ տեղական ինքնակառավարումը իր լիազորությունների սահմաններում ինքնուրույն է: Ասվածի վառ վկայությունն է նաև Սահմանադրության 4-րդ հոդվածը, որը հռչակում է, որ պետական իշխանությունն իրականացվում է Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան՝ օրենսդիր, գործադիր և դատական իշխանությունների բաժանման ու հավասարակշռման հիման վրա,

¹ См'у **Дамдинов Б.Д.** Государственный суверенитет в системе принципов федеративного устройства России: некоторые проблемы теории и практики // Сибирский юридический вестник, 2003, N4, էջ 19:

դրանով իսկ մեկ անգամ ևս բացառելով տեղական ինքնակառավարման, դրա մարմինների ներառումը պետական կառավարման համակարգում:

Տեղական ինքնակառավարման ճանաչման ու երաշխավորման պահանջը բխում է Տեղական ինքնակառավարման Եվրոպական խարտիայից, որի 2-րդ հոդվածը հռչակում է, որ տեղական ինքնակառավարման սկզբունքը պետք է ճանաչված լինի ներպետական օրենսդրությունում և, հնարավորինս, երկրի Սահմանադրությունում: Այս առումով, որպես սահմանադրական կարգի հիմունքներ, թե՛ պետական իշխանության և թե՛ տեղական ինքնակառավարման կազմակերպման ու գործունեության իրավական հիմքերը սահմանվել են Սահմանադրությամբ՝ Սահմանադրի կողմից:

Նշված սահմանադրական նորմերի համակարգային վերլուծությունից բխում է, որ Սահմանադրությամբ պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխգործակցության հիմքում որպես հիմնարար սահմանադրական սկզբունքներ առաջին հերթին ընկած են Ժողովրդաիշխանության, պետական ինքնիշխանության, ինչպես նաև տեղական ինքնակառավարման ճանաչման և երաշխավորման սկզբունքները:

Ստորագրելով Տեղական ինքնակառավարման Եվրոպական խարտիան՝ Եվրոպայի խորհրդի անդամ երկրները պարտավորվել են պահպանել դրանով սահմանված հոդվածներն այն ձևով և ծավալով, ինչպես նախատեսված է նույն խարտիայի 12-րդ հոդվածում: Տեղական ինքնակառավարման Եվրոպական խարտիայի պահանջներին համապատասխան՝ Սահմանադրության 9-րդ գլխով Սահմանադրի կողմից սահմանվել են տեղական ինքնակառավարման՝ որպես Ժողովրդավարության էական հիմքերից մեկի կազմակերպման և գործունեության սահմանադրաիրավական հիմքերը:

Ներկայացվածի համատեքստում անհրաժեշտ է նկատել, որ Սահմանադրության 202-րդ հոդվածի տրամաբանությունից հետևում է, որ «Տեղական ինքնակառավարումը» վերտառությամբ 9-րդ գլխում ներառված հոդվածների փոփոխություններն ընդունելու իրավասությունը վերապահված է Ազգային Ժողովին՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երկու երրորդով, մինչդեռ Սահմանադրության նույն 202-րդ հոդվածի և պետական իշխանության սահմանադրաիրավական հիմքերը սահմանող և համակարգային առումով փոխկապակցված Սահմանադրության այլ հոդվածներում (1-3-րդ, 7-րդ, 10-րդ և 15-րդ գլուխներ և այլն) փոփոխություններն ընդունվում են միայն հանրաքվեի միջոցով:

Այսինքն, ժողովրդի իշխանության իրացման ձևերից մեկի՝ պետական իշխանության սահմանադրաիրավական հիմքերը սահմանող Սահմանադրության առանձին հոդվածներում փոփոխությունների կատարումը հնարավոր է միայն հանրաքվեի միջոցով, մինչդեռ նույն դեպքում ժողովրդի իշխանության իրացման մյուս ձևի՝ տեղական ինքնակառավարման, սահմանադրաիրավական հիմքերը սահմանող հոդվածներում փոփոխություններն ընդունում է պետական իշխանությունը՝ Ազգային ժողովի միջոցով:

Այս առումով, թեև Սահմանադրության 203-րդ հոդվածով նախատեսվում է, որ Սահմանադրության 1-ին, 2-րդ, 3-րդ և 203-րդ հոդվածները փոփոխման ենթակա չեն, իսկ 202-րդ հոդվածի համաձայն՝ Սահմանադրության 1-ին գլուխն ընդունվում է միայն հանրաքվեի միջոցով, սակայն, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ հիմնադիր իշխանությունը պատկանում է ժողովրդին և ժողովուրդն իր իշխանությունը տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց միջոցով իրականացնելու համար Սահմանադրության ընդունմամբ սահմանել է տեղական ինքնակառավարման կազմակերպման և գործունեության իրավական հիմքերը, գտնում ենք, որ տեղական ինքնակառավարման իրականացման սահմանադրաիրավական հիմքերը սահմանող նորմերի փոփոխության ընդունումը նույնպես պետք է իրականացվի այն ընդունող մարմնի՝ ժողովրդի կողմից՝ հանրաքվեի միջոցով:

Պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխհարաբերությունները պետք է կառուցված լինեն փոխադարձ հավասարության հիման վրա, որտեղ հիմնական դերը թեև վերապահված է պետությանը, սակայն միևնույն ժամանակ, կարծում ենք, որ պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխգործակցության ընթացքում այդ մարմինների փոխհարաբերությունները պետք է հիմնված լինեն տեղական ինքնակառավարման սահմանադրաիրավական կայունության ապահովման սկզբունքի հիման վրա՝ նպատակ ունենալով բացառելու պետական իշխանության մարմինների կողմից ժողովրդա-իշխանության իրացման մյուս ձևի՝ տեղական ինքնակառավարման սահմանադրաիրավական հիմքերը սահմանող սահմանադրական նորմերում որևէ փոփոխությունների կատարումը:

Եզրակացություն

Ամփոփելով վերոգրյալը՝ անհրաժեշտ է կատարել հետևյալ եզրահանգումները.

1) պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխգործակցության սկզբունքները կարելի է բնորոշել որպես դրա իրականացման օբյեկտիվորեն գոյություն ունեցող օրինաչափություններ, որոնք որոշում են ինչպես այդ մարմինների փոխգործակցության բովանդակությունը, այնպես էլ ապահովում են վերջիններիս համակարգված աշխատանքը՝ նպաստելով համաձայնեցված գործողությունների մշակմանը՝ ի շահ իրենց առջև դրված ընդհանուր խնդիրների լուծմանն ու նպատակների իրականացմանը,

2) պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխգործակցության հարցերը պետք է կարգավորվեն Սահմանադրությամբ կամ օրենքներով, իսկ այդ մարմինների փոխգործակցության հիմքում որպես առաջնորդող սկզբունքներ պետք է ընկած լինեն սահմանադրական սկզբունքները: Պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխգործակցության հիմքում ընկած սահմանադրական սկզբունքների առաջին խումբը սահմանադրական կարգի հիմունքները կազմող սկզբունքներն են, որոնք ընկած են պետության և հասարակության կենսագործունեության բոլոր ոլորտների կազմակերպման և գործունեության հիմքում, այդ թվում նաև՝ պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխգործակցության հիմքում, իսկ երկրորդ խումբը այն սահմանադրական սկզբունքներն են, որոնք ուղղակիորեն վերաբերում են տեղական ինքնակառավարմանը և սահմանում են դրա կազմակերպման և գործունեության իրավական կարգը,

3) պետական իշխանության մարմինների և տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխգործակցության առաջնորդող սկզբունքների շրջանակում պետք է ընկած լինի նաև տեղական ինքնակառավարման սահմանադրաիրավական կայունության ապահովման սկզբունքը, որը պետք է ուղղված լինի այդ մարմինների փոխգործակցության ընթացքում պետական իշխանության մարմինների կողմից Ժողովրդաիշխանության իրացման մյուս ձևի՝ տեղական ինքնակառավարման սահմանադրաիրավական հիմքերը սահմանող նորմերում որևէ փոփոխությունների կատարման հնարավորության բացառմանը:

Օգտագործված նորմատիվ իրավական ակտերի և գրականության ցանկ

1. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն (2015 թվականի փոփոխություններով)՝ ընդունված 06.12.2015 թ., ուժի մեջ է մտել 22.12.2015 թ., ՀՀՊՏ 2015.12.21/Հատուկ թողարկում Հոդ. 1118:
2. Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիա, Եվրոպայի խորհուրդ, Ստրասբուրգ՝ ընդունված 15.10.1985 թ.:
3. Հայաստանի Հանրապետության մունիցիպալ իրավունք // ընդհանուր խմբագրությամբ **Գ. Դանիելյանի**: Երևանի պետ. համալս., Հայրապետ, 2015, 384 էջ:
4. **Մարգարյան Տ.Կ.**, Տեղական ինքնակառավարման սահմանադրականացման հիմնահարցերը Հայաստանի Հանրապետությունում: Եր., «Գիտություն», 2016, 124 էջ:
5. **Վաղարշյան Ա.Գ.**, Պետության և իրավունքի տեսություն-2: Դասախոսություն, **Արթուր Վաղարշյան**: ԵՊՀ, Եր., Հեղինակային հրատարակություն, 2011, 448 էջ:
6. **Бондарь Н.С.** Местное самоуправление и конституционное правосудие: конституционализация муниципальной демократии в России. - М.: Норма, 2008. - 592 с.
7. **Ванеев О.Н., Спас М.А.** Город и самоуправление: вопросы теории. - Красноярск, 2003. - 372 с.
8. **Дамдинов Б.Д.** Государственный суверенитет в системе принципов федеративного устройства России: некоторые проблемы теории и практики // Сибирский юридический вестник. 2003, N 4.
9. **Карташов В.Г.** Взаимодействие органов государственной власти субъекта Российской Федерации и органов местного самоуправления /В.Г. Карташов // Конституц. и муниципал. право. 2007, № 20.
10. **Ковачев Д.А.** Конституционный принцип: его понятие, реальность и фиктивность / Д.А. Ковачев. - Журнал российского права. 1997, № 9.
11. **Маловкина Н.В.** Правовое регулирование взаимодействия органов государственной власти субъектов Российской Федерации и органов местного самоуправления. Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. - Белгород, 2013. - 174 с.
12. **Нуркин М.Г.** Теоретико-правовые основы взаимодействия государственных органов власти и органов власти местного самоуправления // Право и государство: теория и практика. 2009, № 8.
13. **Селютина Е.Н.** Взаимоотношения органов государственной власти РФ и органов местного самоуправления: правовой и политический аспекты местного самоуправления. - Орел, 2003. - 183 с.

14. **Скрипкин Г.В.** Взаимодействие органов государственной власти и местного самоуправления. – М., 2011. – 128 с.

15. **Тимофеев Н.С.** Реформа местного самоуправления – единство власти и демократизм. // Местное самоуправление в России. Сборник статей под общей редакцией д.э.н. В.Б. Зотова. – М.: Ось-89, 2003.

16. Информационно-аналитический отчет об исполнении решений КС РФ в 2022 году “Об исполнении решений Конституционного Суда Российской Федерации, принятых в ходе осуществления конституционного судопроизводства, в 2022 году” (подготовлен Секретариатом Конституционного Суда Российской Федерации в соответствии с пунктом 2 § 67 Регламента Конституционного Суда Российской Федерации) // СПС “Консультант Плюс”.

ПРИНЦИПЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ И МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В КОНТЕКСТЕ КОНСТИТУЦИОННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ

Аннотация

В статье рассматриваются принципы взаимодействия органов государственной власти и местного самоуправления в контексте конституционного регулирования.

В рамках исследования проанализированы представленные в теоретической литературе научные подходы, касающиеся принципов взаимодействия между органами государственной власти и местного самоуправления, а также особенности их конституционно-правовой природы и на основе проведенных правовых исследований выделены конституционные принципы, лежащие в основе их взаимодействия и определяющие модель поведения, на которой должны строиться их взаимные отношения.

Целью настоящей статьи являются выявление и систематизация принципов, лежащих в основе взаимодействия органов государственной власти и местного самоуправления, в контексте конституционного регулирования.

В статье рассматриваются вопросы, которые в той или иной степени нашли отражение в трудах различных авторов, но вместе с тем затрагиваются и такие фундаментальные проблемы, которые ранее не становились предметом комплексного научного обсуждения и правового анализа.

На основе проведённого правового анализа в качестве одного из ключевых принципов взаимодействия выделяется принцип обеспечения конституционно-правовой стабильности местного самоуправления. Этот принцип должен быть направлен на недопущение возможности внесения изменений в определяющие конституционно-правовые основы местного самоуправления нормы органами государственной власти в процессе их взаимодействия.

Ключевые слова: органы государственной власти и местного самоуправления, взаимодействие, принципы.

PRINCIPLES OF INTERACTION BETWEEN STATE AUTHORITIES AND LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES IN THE CONTEXT OF CONSTITUTIONAL REGULATIONS

Annotation

This article discusses the principles of interaction between state authorities and local self-government bodies within the context of constitutional regulations.

Within the scope of the research, scientific approaches presented in theoretical literature regarding the principles of interaction between state and local self-government bodies are examined. The study explores the constitutional-legal characteristics of these bodies and, based on conducted legal research, identifies the constitutional principles underlying the interaction between state and local self-government bodies. These principles define the behavioral model upon which the relationships between these entities should be built.

The aim of this article is to reveal and distinguish the principles that form the basis of such interaction in the context of constitutional regulations.

The article addresses issues that, to some extent, have been reflected in the works of various authors. At the same time, it tackles fundamental issues that have not previously been the subject of comprehensive scientific discussion or legal research.

Based on the legal analyses conducted, the principle of ensuring constitutional-legal stability of local self-government is identified as a cornerstone of interaction between state authorities and local self-government bodies. This principle should aim to prevent any possibility of changes to the legal norms that define the constitutional-legal foundations of local self-government by state authorities during their interaction.

Keywords: state authorities and local self-government bodies, interaction, principles.

Հոդվածը հանձնված է խմբագրություն 25.05.2025 թ., տրվել է գրախոսության 02.06.2025 թ., ընդունվել է տպագրության 12.06.2025 թ.: